

5. Филлмор Ч. Дж. Об организации семантической информации в словаре / Филлмор Ч. Дж. - М.: Прогресс, 1983 – 400 с. – (Новое в зарубежной лингвистике; вып. 14).
6. Шпет Г.Г. Сочинения. – М.: Правда, 1989. - 608 с.
7. An Etymological Dictionary of the English Language. - Oxford: Oxford University Press, 1991. - 780 p.
8. Bloomsbury Dictionary of Word Origins. – London: Bloomsbury Publishing, 1991. - 583 p.
9. Oxford Illustrated Dictionary. – Oxford: Oxford University Press, 1998. - 1008 p.
10. The New Shorter Oxford English Dictionary on historical principles. - Oxford: Clarendon Press, 1993. - 3801 p.

Summary

The article deals with the research of semantic structure of a term and common semantic component – invariant. Terminological field as integrated structure, which consists of interconnected units, is analyzed. The semantic invariant and its role in the process of formation of the senses and development of terms are investigated.

УДК 811. 111’’ 42 (043. 3)

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКЕ ТЕКСТОТВОРЕННЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Бабелюк О. А.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок з науковими завданнями. В умовах тотальної глобалізації світу особливо зростає роль та значення процесу безперервного синтезу та діалогу культур [20, с.110; 22] за допомогою мови, завдяки чому вони збагачуються новими ідеями, формами та жанрами. Відповідно до гіпотези Сепіра-Уорфа, між мовою і культурою існує тісний взаємозв'язок, за якого мова "проростає" в культуру, виражає її і є обов'язковою передумовою розвитку всієї культури в цілому [19, с. 223]. Враховуючи такий своєрідний "симбіоз" культури і мови, остання трактується як культурний код нації [14, с. 158], "засіб представлення основних установок культури" [15], "акумуляція знань культури" [3], "транслятор культурної інформації" [21]. Слушну тезу про взаємозумовленість мови і культури висловив Г. Н. Нецименко: "...обидва феномени є автономними, але разом з тим тісно

пов'язаними знаковими системами, які співвідносяться з мисленням і комунікацією" [16, с. 79]. У цьому зв'язку особливої **актуальності** набуває усебічне вивчення механізмів творення постмодерністського художнього тексту на всіх рівнях його структурно-семантичної організації в аспекті міжкультурної комунікації.

Метою цієї статті є вивчення особливостей постмодерністського текстотворення шляхом лінгвопоетологічного аналізу інтертекстуальних засобів і прийомів в рамках постмодерністської поетики.

Окреслена мета передбачає розв'язання наступних завдань:

- розглянути поняття "постмодерністське текстотворення" крізь призму теорії текстотворення;
- визначити стилеву домінанту постмодерністського художнього тексту;
- здійснити лінгвопоетологічний аналіз інтертекстуальних засобів і прийомів на матеріалі есе Б. Гоффа "*The Tao of Pooh*" ("Дао Пуха").

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виникнення міжкультурної комунікації як дисципліни пов'язується з практичними інтересами американських політиків і бізнесменів, які поширювали свій вплив на інші країни, що вимагало не лише знання мов інших народів, але й формування міжкультурної комунікативної компетенції, тобто знання матеріальної і духовної культури чужих етносів. До прикладу, негативне погойдування головою індіанців означає згоду, а не заперечення. Відомий американський жест "о'кей" буде сприйнятий як непристойний у Греції і Бразилії, як знак погрози в Єгипті і як прохання заплатити гроші в Японії. Взагалі на Сході культура пояснення жестами досить різноманітна. У Японії або в Кореї вона мінімально контактна. Широко посміхатися, демонструючи зуби, вважається непристойним для східних жінок. Посміхаючись, вони зазвичай прикривають рот рукою, а то і зовсім ховають обличчя від погляду незнайомця. Пристойності, що вимагають від арабів не дивитися прямо в очі співрозмовникові, європейці нерідко розцінюють як ознаку нечесності або нещирості партнера [7, с. 4].

Вперше термін "міжкультурна комунікація" був застосований американськими лінгвістами Е. Холлом та Дж. Трейджером у праці "Культура як комунікація. Модель аналізу" у 1954 році. Згодом сформувався і науковий напрям з однойменною назвою, маргінальна галузь мовознавства, серцевиною якої стало вивчення особливостей міжкультурної взаємодії, комунікативних невдач та їхніх наслідків у ситуаціях соціокультурного спілкування, використання міміки, жестів, розмірів персонального простору та ін. (невербальна комунікація). Міжкультурну комунікацію розуміють як певний різновид комунікації, протиставлений монокультурній, інформаційний обмін та комунікативний вплив, що здійснюється між співрозмовниками, які належать до різних культур [17; 18, с. 415; 22].

Сьогодні постмодерністське світобачення спричинило знищення меж тексту, породження "універсуму текстів", "загального тексту", розчинення суб'єктивності автора у створюваному ним тексті і "текстуалізацію" дійсності та історії, що призвело до сприйняття людської культури як єдиного "інтертексту".

Погляд на художній текст як на модель для розуміння й усвідомлення світу [9; 13] дає можливість розглядати інтертекстуальність як одну з парадигмальних рис сучасної лінгвістики тексту, а також як необхідну умову існування будь-якого тексту і постмодерністського у тому числі. З огляду на здобутки лінгвістики тексту у цьому ключі під **постмодерністським текстотворенням** [1, с.4] розуміємо спосіб структурно-семіологічної, лінгвостилістичної та наративної організації простору постмодерністського художнього тексту, який відображає деструктивні тенденції сучасної постмодерністської прози.

У постмодерністській поетиці поняття інтертекстуальності набуло нового змісту. Попередня бінарна опозиція "ілюзія/реальність" змінюється похідною "реальність/текст", яка з часом перетворюється на ієрархію текстів у тексті. Відома теза Р. Барта, що кожен текст є одночасно інтертекстом [2, с. 56], сприяла розширенню сфери застосування терміна "текст", який почали вживати на позначення літератури загалом, історії суспільства, культури і навіть людини. Звідси людська культура в епістемічному аспекті сприймається як передтекст/протекст новоствореного тексту. У цьому плані інтертекстуальність варто розуміти як результат інтерпретації художнього тексту відповідно до так званого "універсуму тексту" – взаємодії різних текстів у межах конкретного тексту. Найчастіше виділяють такі різновиди взаємодії текстів:

- власне *інтертекстуальність* – співіснування в одному тексті двох чи більше текстів (цитата, алюзія, плагіат);
- *паратекстуальність* – співвідношення тексту зі своїм заголовком, епіграфом, прологом тощо;
- *метатекстуальність* – коментар, часто критичне посилання на власний передтекст;
- *гіпертекстуальність* – висміювання та пародіювання одного тексту іншим;
- *архітекстуальність* – жанровий взаємозв'язок текстів [цит. за: 5, с. 118].

Сучасні дослідники зазначають, що художня комунікація не закінчується ланцюжком автор – текст – читач. Первинна комунікація породжує метакомунікацію, в якій актантами виступають тексти, створюючи своєрідний "шурхіт дискурсів" [13, с. 167], відомий у літературознавстві як теорія "мандрівних сюжетів" [13, с. 141]. Натомість оновлене розуміння інтертекстуальності не зводиться до звичайної цитатності. Цитатність – це лише один зі стильових виявів інтертекстуальності. Текст у постмодерністів дорівнюється світу, а інтертекст – людській культурі. Сучасний текст – це завжди генотекст, що розповідає про власне створення.

Новизна постмодерністського текстотворення полягає у проектуванні постмодерністського світогляду письменників на класичну стилістику. Гетерогенний, нелінійний характер постмодерністського художнього тексту знаходить свій вияв у *полістилістичності*, тобто одночасному використанні в межах одного художнього тексту документальної, наукової та публіцистичної прози, кодів інших мистецтв, що створює багатовимірний інтертекстуальний простір, у якому інтегруються минуле, майбутнє і теперішнє [10, с. 448].

Виклад основного матеріалу. Міжкультурна діалогічність постмодерністського художнього тексту досягається за рахунок *інтертексту*, що будується як неоміфологічний колаж цитат, алюзій, запозичень тощо, продукуючи фрагментарність повістування і зумовлюючи його сутнісну невизначеність. Залежно від функціональної своєрідності інтертекст трактують як засіб, спосіб, прийом [10; 11; 12] побудови постмодерністського художнього тексту з цитат та ремінісценцій, що веде до міжкультурного діалогу текстів та культур.

Під *інтертекстом* як виражально-зображальним засобом міжкультурної діалогічності постмодерністського художнього тексту розуміємо запозичення, перелицювання тем і сюжетів, явне або приховане цитування, алюзії, пародію, іншомовні вкраплення, що зумовлюють їхню стилістичну гетерогенність [1, с. 5]. Широке застосування інтертексту у постмодерністському художньому тексті спричинює те, що автор стає рівноправним учасником культурологічного діалогу. Завдяки цьому відбувається його постійний перехід від "режисера" до "персонажа", що закономірно породжує фрагментарність повістування та какофонію голосів [1, с. 6]. Додаткове навантаження при цьому несуть фонетичні виражально-зображальні засоби: *алітерація, акцентування звукозапису, звуконаслідування* та графічні: *малюнки, схеми, заголовні літери, різні шрифти*, які у своїй взаємодії відтворюють сучасну 3-D реальність. До прикладу, вже у самій назві твору Б. Гоффа "The Tao of Pooh" є певний код, розшифрування якого залежить від фонових знань читача. У перекладі з китайської мови "дао" означає "шлях", що у згорнутому вигляді передає ідею всезагального зв'язку матеріального та ідеального у їх нескінченній мінливості [6].

Таким чином, опираючись на плюралістичний постмодерністський світогляд, що породжує новий тип художнього сприйняття, де головним є не розуміння художнього тексту, а процес експериментування з ним як із "своєрідним столом з тисячами тарілок" [4, с. 79], і правильно розгадавши прихований у назві цього твору зміст, можна "прокласти" свій власний шлях крізь ризоматичне павутиння цього постмодерністського наративу.

Автор у постмодерністському художньому тексті перетворюється на "скриптора-компільтора" [8], який вже не може сказати щось нове і вартісне, а тому вдається до інтертекстів: відкритих запозичень з інших творів (тут повісті А. А. Мілна "Вінні-Пух і всі, всі, всі"), до переопрацювання її тем і сюжетів шляхом пояснення принципів даосизму через пригоди героїв цієї казки і, навпаки, пояснення мотивації цих героїв крізь призму принципів даосизму, наприклад: *That was when I began to get an idea: to write a book that explained the principles of Taoism through Winnie-the-Pooh, and explained Winnie-the-Pooh through the principles of Taoism* (В.Хофф), перекладів з інших мов (китайської, латинської) та цитат китайських мудреців. Зазначені інтертексти відтворюють культурну атмосферу епохи Давнього Сходу, створюючи притаманне постмодерністському художньому тексту "життя в цитатах" [11, с. 120]. Наприклад, засуджуються занадто складні норми, правила та догми конфуціанства на противагу гармонійному підходу до природного існування за Лао-Цзі, засновника даосизму: *To begin with, it is necessary to point out that in China, scholars were generally*

Confucianist in training and orientation; описуються традиції та особливості культури Сходу, зокрема бойові мистецтва: *The Wu Wei approach to conflict-solving can be seen in the practice of the Taoist martial art T'ai Chi Ch'uan, the basic idea of which is to wear the opponent out either by sending his energy back at him*; частково пояснюється теорія даосизму: *For colorful contrast with the youth-destroying Bisy Backson Society, let's get back to Taoism for a moment. The Taoist tradition is filled with fascinating stories (fiction) and accounts (fact, embellished or otherwise) of those who, while still young, discovered the Secrets of Life*. У творі також є покликання на відомі історичні факти та особистості: *Han Hsiang-tse* (затвірник і філософ даосизму, відомий розробкою фізичних вправ для попередження хворіб, якому і присвячено цей твір), *K'ung Fu-tse, Buddha, Lao-tse, Chuang-tse, Li Po, Wu Tao-tse, Beethoven's "Ode to Joy" (the choral finale to Ninth Symphony), Japanese emperor Hirohito, Claude Debussy*.

Таким чином, за допомогою численних інтертекстів постмодерністський художній текст виходить за межі текстової лінійності і веде до утворення різних варіантів прочитання [11, с. 67], культурного [24] плюралізму, коли постмодерністський художній текст може бути рівноцінно вписаним до будь-якої культурної парадигми і жодній з них не належати цілком.

Висновки. Враховуючи цитатну строкатість постмодерністського художнього тексту, можемо стверджувати, що за своєю природою він виступає одночасно як твором, так й інтертекстом, тобто нескінченним діалогом текстів, "мозаїкою цитат" [11, с. 124]. У такий спосіб створюється постмодерністська ризоматична неоднорідність явних і прихованих цитат, кожна з яких, відсилаючи до різноманітних культурних смислів, створює у постмодерністському художньому тексті діалог культур (зокрема американської, китайської, англійської). Завдяки нелінійності постмодерністського художнього тексту повістування може "розірватися чи зламатися" [11, с. 34] у будь-якому місці і поновити своє розгортання у тому ж напрямку або обирати новий. А на місці розриву за допомогою мовностилістичних засобів різних рівнів створюється "формування" [23, с. 45], що повертає втрачений зміст і таким чином створює новий варіант прочитання твору.

Література

1. Бабелюк О. А. Функції стилістичних прийомів в американському постмодерністському текстотворенні // Наукові записки. – Вип. 96 (1): Серія: Філологічні науки (мовознавство): у 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – № 26. – С. 3–9.
2. Барт Р. Избранные работы : Семиотика. Поэтика / Р. Барт ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косиков. – М. : Прогресс, Универс, 1994. – 626 с.
3. Воробьев В. В. Лингвокультурология (теория и методы) / Владимир Васильевич Воробьев. – М. : Узд-во РУДН, 1997. – 331 с.
4. Дельоз Ж., Гваттари Ф. Капіталізм і шизофренія: Анти-Едип / Ж. Дельоз, Ф. Гваттари. – К. : КАРМЕ-СІНТО, 1996. – 284 с.

5. Ильин И.П. Постмодернизм: Словарь терминов / Илья Петрович Ильин, РАН; Ин-т науч. информ. по обществ. наукам; науч. ред. А.Е. Махов. – М. : Intradra, 2000. – 384 с.
6. Капра Ф. Паутина жизни. Новое научное понимание живых систем. — К.: "София"; М.: ИД "София", 2003. – 336 с.
7. Кин И. Общая социология. – М.: Наука, 2000. – 240 с.
8. Ковбасенко Ю. І. Література постмодернізму: по той бік різних боків (2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ae-lib.org.ua/texts/kovbasenko__postmodernism__ua.htm. – Заголовок з екрану.
9. Колегаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации / И. М. Колегаева. – Одесса: Изд-во ОГУ им. И. И. Мечникова, 1991. – 120 с.
10. Котлярова В. В. Интертекстуальность в контексте проблемы соотношения модернизма и постмодернизма / В. В. Котлярова // Интертекст в художественном и публицистическом дискурсе: сб. докл. междунаrod. науч. конф. (Магнитогорск, 12 – 14 нояб. 2003 г.) / Ред.-сост. С. Г. Шележкова. – Магнитогорск, 2003. – С. 445–449.
11. Кристева Ю. Избранные труды: Разрушение поэтики / Юлия Кристева; пер. с фр. – М.: Рос. полит. энцикл., 2004. – 656 с.
12. Кузьменко Д. Ф. Сучасні підходи до тлумачення поняття "інтертекстуальності" // Літературознавчі студії. Вип. 21. – Ч.1. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2008. – С. 347–351.
13. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – Вінниця: Нова кн., 2004. – 272 с.
14. Леві-Стросс К. Структурна антропологія / К. Леві-Стросс; пер. з фр.: З.Борисюк. – К.: Основи, 2000. – 387 с.
15. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / Валентина Авраамовна Маслова. – Минск : Тетра Системс, 2005. – 256 с.
16. Нешименко Г. Н. К постановке проблемы "Язык как средство трансляции культуры" / Г. Н. Нешименко // Язык и культура. – М. : Наука, 2000. – С. 30–45.
17. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации / Садохин А. П. – М. : Высшая школа, 2005. – 310 с.
18. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Підручник. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
19. Сепир Э. Язык. Раса. Культура / Э. Сепир // Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М., 1993. – С. 221–223.
20. Тарасов Е. Ф. Диалог культур в зеркале языка / Е. Ф. Тарасов // Встречи этнических культур в зеркале языка : (в сопоставительном лингвокультурном аспекте) : науч. совет по истории мировой культуры. – М. : Наука, 2002, – С. 110–121.
21. Телия В. Н. Экспрессивность как проявление субъективного фактора в языке и ее прагматическая ориентация / В. Н. Телия // Человеческий фактор в языке : Языковые механизмы экспрессивности. – М. : Наука, 1991. – С. 5–35.

22. Тер-Минасова С. Г. Языки и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова // Учебное пособие. – М. : Слово, 2000. – 262 с.
23. Deleuze G. Rhizome / G. Deleuze, F. Guattari. – Baltimore, 1976. – 74 p.
24. Fokkema D. Modernist conjectures : a mainstream in Europe. lit., 1910–1940 / Douwe Fokkema, Elrud Ibsch Modernist conjectures. – New York : St. Martin's press, 1988 – XII, 330 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

[H] – Hoff X. The Tao of Pooh / Benjamin Hoff; illustrated by Ernest H. Shepard. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.amazon.ca/gp/reader/0140067477/ref=sib_dp_pt/180-2783338-6875340#reader-link. – Заголовок з екрану.

Summary

The article deals with stylistic peculiarities of intertextual cultural codes in postmodern rhizomatic narrative in the aspect of text formation. It also focuses on the main functions of postmodern intertextual elements distinguished in postmodern poetics. The process of postmodern text formation is treated from the point of view of cross cultural communication.

RENDERING OF MARKED LANGUAGE AND WORDPLAY IN FILM SUBTITLES

Balážová V.

P. J. Šafárik University, Košice, Slovakia

There are several ways of translating audiovisual programmes. According to Gambier [1994] and Díaz Cintas [1999], there are as many as 10 possible ways. Three most common are subtitling, dubbing, and voice-over. This article focuses on the first of them, subtitling, more specifically on analysis of translation of marked language in film subtitles, comparison with the original dialogue, classification of changes according to strategies introduced by Pedersen [2005] and their short evaluation. All examples are taken from 1965 Czechoslovak film *Obchod na korze*, that deals with the issue of Aryanization during World War II (original audio in Slovak, subtitles in English).

Whitman [2001:147] states “there is no such thing as ‘untranslatability’. Translation means being aware of the intent of the original as well as the target audience’s common pool of allusions”. However, some texts are more difficult to